

**CONSIDERAȚII CU PRIVIRE
LA DOUĂ ȘTAMPILE DE AMFORE DE MYRSILEIA
DIN COLECȚIA MUZEULUI DE ARHEOLOGIE „CALLATIS”**

Thibaut CASTELLI*
Mihai IONESCU*

Cuvinte-cheie: *amfore, Myrsileia, perioadă elenistică.*
Mots-clés : *amphores, Myrsileia, hellénistique.*

Rezumat: *Cu ocazia publicării detaliate a două ștampile de Myrsileia ale producătorului Dadas aflate la Muzeul de Arheologie „Callatis” din Mangalia, articolul reunește datele existente referitoare la acest producător.*

Résumé : *À l’occasion de la publication détaillée de deux timbres de Myrsileia du producteur Dadas conservés au Musée d’Archéologie „Callatis” de Mangalia, cet article rassemble les données existant sur ce producteur.*

Articolul își propune să publice două ștampile aflate în custodia Muzeului de Arheologie „Callatis”. Au fost descoperite în împrejurimile orașului Mangalia. Ele aparțin unui grup puțin cunoscut, grupul Myrsileia, care a fost studiat într-un articol mai larg¹. Se caracterizează prin prezența pe ștampile a două nume: Μυρσίλεια (un toponim) și un nume de fabricant (pe rândul al doilea).

Faptul că acest grup de ștampile este de producție sud-pontică este incontestabil. Pasta folosită este caracteristică producțiilor sud-pontice, majoritatea numelor de fabricanți (Ἀττης, Βρόμ[ι]τος?), Δαδας, Μανης, Μανικος, Τιβαραζ și Οταδης) de pe aceste ștampile sunt de origine din Asia Mică. *Myrsileia*, ca topo-

* Thibaut CASTELLI: Université Paris Nanterre, Maison Archéologie & Ethnologie René-Ginouvès UMR 7041 ArScAn; Université de Valenciennes et du Hainaut-Cambrésis, FLLASH – CALHISTE; e-mail: thibaut.castelli@gmail.com.

* Mihai IONESCU: Muzeul de Arheologie „Callatis”, șos. Constanței, nr. 23, Mangalia 905500, jud. Constanța; e-mail: ionescumihai2000@yahoo.it.

Mulțumim Iulianei Conovici pentru citirea textului și Nataliei Mateevici pentru informațiile cu privire la ștampilele de la Moșneni.

¹ CASTELLI 2018; DANA 2018.

nim, este atestat, într-o formă coruptă, la câțiva kilometri de capul Kerempe², de autorul anonim al *Periplului la Pontul Euxin*.

Ștampilele cu numele Μυρσίλεια sunt destul de răspândite în zona cetății Callatis. Au fost descoperite alte opt exemplare în fortificația de la Albești³, unul în situl „La Vie”, în aceeași comună⁴, unul la Schitu⁵, toate aflându-se în *chora* callatiană, și două la Callatis⁶. În total există în zona aceasta 14 ștampile, cu o varietate de nume de fabricanți. Cronologia lor a fost fixată în perioada anilor 250-200 a. Chr.; probabil au fost produse doar pe perioada 220-210 a. Chr., în etapa finală a dezvoltării așezării fortificate de la Albești, unde au fost găsite într-o cantitate semnificativă⁷.

1) Valea râului Albești, la 8 km la vest de Mangalia și la 3 km la sud de Arsa, com. Albești (**Fig. 1.1**).

Dimensiune ștampilă 1,5-1,6 x 2,2 cm; ruptă pe partea dreaptă.

Dimensiune toartă la nivelul ștampilei: 2,2 x 3,8 cm.

Μυρσ[ιλείας]

Δα[δα+]

Ionescu & Georgescu 1997, p. 158, 173, n° 22; Castelli 2018, n° 9.

Muzeul de arheologie „Callatis”.

Lectura Μα[νικός] ar trebui abandonată. Litera Δ este mai aplatizată decât pe ștampila care urmează în catalog. Literele Y și P sunt foarte lungi, coborând până pe rândul al doilea. Partea superioară a lui P este triunghiulară.

2) Moșneni (com. 23 August), la 14 km la nord-vest de Mangalia (**Fig. 1.2**).

Dimensiune ștampilă 1,6-1,7 x 2,8 cm; ruptă pe partea dreaptă.

Dimensiune toartă la nivelul ștampilei: 2,1 x 4 cm.

Μυρσιλε[ίτας]

Δαδ[α+]

Castelli 2018, n° 8.

Muzeul de arheologie „Callatis”.

Un al doilea cadru de ștampilă este prezent mai jos, poziționat oblic. Acestor două cadre le corespund două aplicări ale matriței (matrițelor?) pe argilă. Se pot observa fragmente de litere deplasate în jos (M), respectiv în jos și spre stânga (Σ, Λ și poate Y pe primul rând, A și Δ pe rândul al doilea). Aceasta dă impresia că literele P și I sunt înclinate. Există prea multe diferențe în amplasarea literelor imprimare de două ori pentru a considera că ar fi vorba de o matriță aplicată de două ori, cu un ușor decalaj sau de o matriță parțial regravată. Probabil că pentru imprimarea

² ANON., *Per. Ponti Eux.*, 19.

³ CASTELLI 2018, n° 1,2,3, 7, 12, 13,14, 15, 19.

⁴ IRIMIA 1973, p. 34, 50, n° 2; CASTELLI 2018, n° 7.

⁵ CASTELLI 2018, n° 11.

⁶ CASTELLI 2018, n° 24-25 (fără indicație de proveniență pentru primul, dar 54 din cele 61 ștampile din acest lot provin de la Callatis).

⁷ AVRAM 2010, p. 168-175.

acestei ștampile pe argilă au fost folosite două matrițe diferite. Prima matriță era prea deteriorată pentru a imprima integral ștampila, și de aceea a fost schimbată.

Ștampila a fost găsită, împreună cu mai multe ștampile sinopeene și rhodiene, în perimetrul unei așezări datate între 325 și 150 a. Chr.⁸, la 400 m sud de localitatea Moșneni.

Suprafața toartelor pe care aceste ștampile au fost imprimate este de culoare roșie (Munsell 10R 5/6). O angobă a fost aplicată pe suprafață. Sub această angobă, pasta este de culoare mai trandafirie (Munsell 2,5YR 8/4). Pasta este compusă dintr-o argilă roșcată foarte puțin purificată, cu multe incluziuni negre, albe și roșii. Cele albe și roșii sunt ceva mai mari, cu incluziuni de până la 5 mm. Densitatea acestor incluziuni este în jurul de 15%. Incluziunile negre sunt probabil de natură vulcanică, caracteristice pastei amforelor produse în regiunea sud-pontică. Pasta este relativ dură.

Numele $\Delta\alpha\delta\alpha\varsigma$, cu genitivul $\Delta\alpha\delta\alpha$, este un nume foarte răspândit în jurul Mării Negre, inclusiv în zona vest-pontică. Este însă prezent și în zona micrasiatică până în perioada elenistică⁹.

Au mai fost descoperite alte două ștampile ale aceluiași producător:

3) Albești (situl „La Vie”), la 11 km la vest de Mangalia (**Fig. 2.1**).

Μυρσιλείας

$\Delta\alpha\delta\alpha+$

MINAC, inv. 10616.

Irimia 1973, p. 34, 50, n° 2; Castelli 2018, n° 7.

A fost citit greșit $\Delta\Lambda\Lambda\text{AI}$. Din păcate, nu s-a reușit identificarea piesei în depozitele Muzeului Național de Istorie și Arheologie din Constanța, pentru a putea verifica lectura.

4) Așezarea de la Krutoj Bereg, la 25 km la nord-vest de Kerč, pe litoralul Mării de Azov (**Fig. 2.2**).

Μυρσι[λείας]

$\Delta\alpha[\delta\alpha+]$

Muzeul de Istorie și Cultură al Crimeei Orientale (Kerč), KKK 16218. Găsit în 1987 (E-4/11 7, n°476). Rupt pe partea dreaptă.

Castelli 2018, n° 31. O fotografie mai bună trimisă de muzeul din Kerč a permis lectura numelui producătorului.

Matrița folosită este diferită de cea a ștampilelor de la Mangalia. Vârful lui Δ este plasat sub Υ .

Potrivit observațiilor noastre, producătorul $\Delta\alpha\delta\alpha\varsigma$ a folosit minimum trei matrițe. Producția sa este răspândită pe litoralul vestic și nordic al Mării Negre, ceea ce corespunde distribuției generale a ștampilelor din Myrsileia.

Aceste ștampile, destul de rare în lumea greacă (doar 39 de ștampile identificate sigur în prezent pentru grupul întreg), sunt un indiciu al importanței orașu-

⁸ Restul materialului amforic din această așezare urmează a fi prezentat de MATEEVICI & IONESCU 2019.

⁹ LGPN I, IV și V C, s.v. $\Delta\alpha\delta\alpha\varsigma$.

lui Callatis în secolul al III-lea a. Chr. ca piață de consum și de redistribuție a mărfurilor în direcția așezărilor grecești sau indigene din *chora* callatiană și sudul Dobrogei.

BIBLIOGRAFIE

Abrevieri

LGPN - *Lexicon of Greek Personal Names*, Oxford, 1987-.

RA - *Revue Archéologique*.

Autori

AVRAM 2010 – A. Avram, *De la concordance chronologique entre les astynomes sinopéens du sous-groupe VI D et les éponymes rhodiens de la période II B*, *Eirene* 46 (2010), p. 168-175.

CASTELLI 2018 – T. Castelli, *Un groupe de timbres amphoriques méconnu: les timbres de Myrsileia I. Catalogue des timbres de Myrsileia: origine, chronologie et diffusion*, *RA* 2 (2018), p. 307-329.

DANA 2018 – D. Dana, *Un groupe de timbres amphoriques méconnu: les timbres de Myrsileia II. Le toponyme Myrsileia et l'onomastique de ses fabricants*, *RA* 2 (2018), p. 331-348.

IONESCU & GEORGESCU 1997 – M. Ionescu, N. Georgescu, *Cercetări periegetice în teritoriul callatian*, *SCIVA* 48 (1997), 2, p. 155-175.

IRIMIA 1973 – M. Irimia, *Descoperiri noi privind populația autohtonă a Dobrogei și legăturile ei cu coloniile grecești (sec. V-I î.e.n.)*, *Pontica* 6 (1973), p. 7-71.

MATEEVICI & IONESCU 2019 – N. Mateevici, M. Ionescu, *Ștampile noi de amfore grecești, descoperite în perimetrul așezărilor Moșneni și Dulcești (jud. Constanța)*, comunicare susținută la Simpozionul „Cercetări Arheologice și Numismatice”, ediția a V-a, 19-20 septembrie 2019, Muzeul Municipiului București.

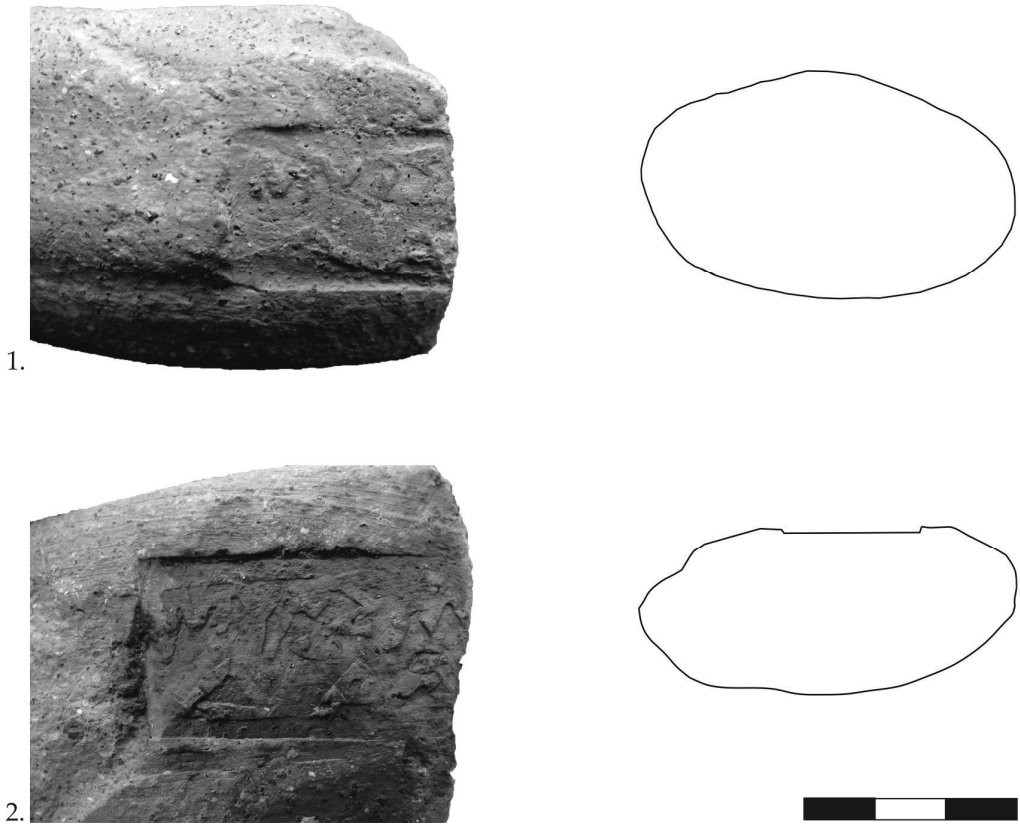

Fig. 1 - Toarte ștampilate cu numele Δαδας din Muzeul de arheologie „Callatis”: fotografii ale ștampilei (M. Ionescu), desene în secțiune (toartă) (Th. Castelli).

Fig. 2 - Alte toarte ștampilate cu numele Δαδας: desen (după IRIMIA 1973), fotografie (Muzeul de Istorie și Cultură al Crimeei Orientale, Kerč).